

Maneter stort problem i fiske og havbruk

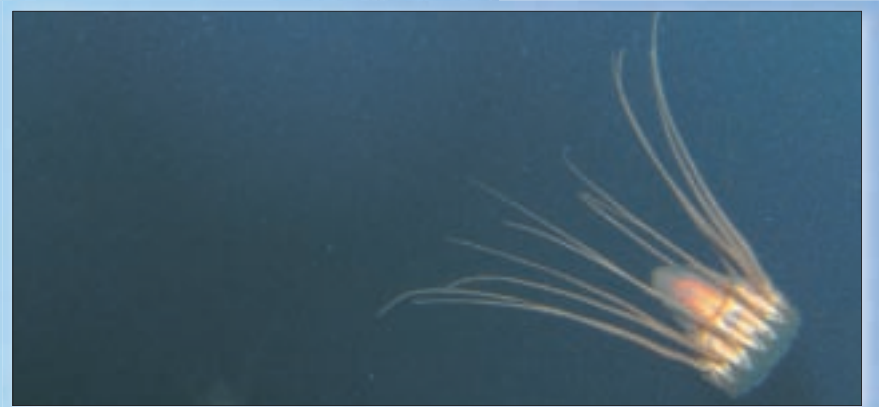
Fiskere og oppdrettere ser neppe på maneter som en ressurs. For det første konkurrerer de med fisken om maten, og bekymringen er at maneter kan konkurrere ut fisken og ende på toppen av næringskjeden der den tar over.

Flere steder i verden er bestandene av maneter større enn bestandene av fisk. Maneter blir sjelden spist av andre fisker, og de formerer seg lynraskt. Ifølge Anders Jelmert slår yngelen seg ned på bunnen om vinteren. Der kan én manet snøre av en rekke mindre maneter, den kloner på et vis seg selv og øker dermed raskere enn arter den konkurrerer med.

Havbruksnæringen har også god grunn til å frykte og hate visse typer maneter.

Inneholder de gift kan fisken få skade på hud og gjeller, og i neste omgang få infeksjoner. Manetene kan også opptre så tett at de bruker opp oksygenet i vannet for fisken slik at den dør.

Badeliv er lite populært blant maneter, og dermed rammer det turismen mange steder i verden. I norsk farvann finner vi tre typer brennmaneter, der den røde er mer giftig enn periphylla periphylla. Også båttrafikken får problemer når manetstimene tetter igjen kjølevanninntaket.

PERIPHYLLA PERIPHYLLA: Den er til pest og plage for fisket, men har også muligheten til å gjøre nytte for seg. FOTO: STEIN KAARTVEDT

MANETER – fra pest til mat

MANETER

De siste månedene har rekefiskerne i sør slåss mot maneter, men i Østen er maneter helsemat. Spørsmålet er om man greier å nyttiggjøre seg den forhatte maneten.

Gunn Hedberg

Hvaler

Forskere har sett på om det er mulig å bruke de forhatte manetene til noe nyttig, også i Norge.

– Vi konsentrerer oss i første omgang om arten periphylla periphylla i Beistadfjorden, en terskelfjord innerst i Trondheimsfjorden, sier Anders Jelmert fra Havforskningsinstituttets avdeling i Flødevigen.

Konkurrenter

I Beistadfjorden ligger Verrasundet, et hovedgytested for torskefisk i Trondheimsfjorden. Maneten fins i

Anders Jelmert

ekstreme mengder over hele fjorden, og den øker stadig i antall. En halvtimes hal på 100 meters dyp er nok til fylle trålposen.

– Problemet er at manetene konkurrerer med annen fisk om maten, som blant annet består av reker, fiskelarver og plankton, sier Jelmert.

Denne maneten ble først oppdaget i Lurefjorden i Hordaland, en fjord totalt dominert av periphylla periphylla i dag. Deretter har den spredd seg videre med den norske kyststrømmen så langt nord som til Vefsn.

Kosmetikk og medisin

Folk flest hater synet. Men i Østen blir maneter brukt som folkemedisin mot høyt blodtrykk, den øker lungefunksjonen og beskytter både mot hjertesykdom og kreft.

Forskerne fra Sintef og Havforskningsinstituttet mener maneter kan bli før til oppdrettsnæringen, i en tid da andelen fisk i melet stadig går ned. Helsekost- og kosmetikkindustrien er også aktuelle.

Maneter inneholder mye kollagen, et proteinfiber som brukes til kosmetikk og i medisin for behandling av hud. Kollagen er bedre betalt enn fiskemel. Prisen i markedet ligger fra 100 til 150 norske kroner per kilo.

Lite tørrstoff

Men bare fem prosent av maneten er tørrstoff, og 3,5 prosent av det igjen

er vanlig salt. Det betyr at billige og effektive metoder for å fangste og avvanne manetene er viktige for å få lønnsomhet. Så mye som mulig av vannet må fjernes om bord, mens videre bearbeiding kan skje på land.

Vi vet at jordas befolkning øker sterkt. Å produsere mat nok til oss alle blir en utfordring framover.

– Da kan det være smartere å bruke

Problem er at manetene konkurrerer med annen fisk om maten, som blant annet består av reker, fiskelarver og plankton.

Anders Jelmert, Havforskningsinstituttets avdeling i Flødevigen

maneter langt nede i næringskjeden framfor dagens industrifisk, mener Jelmert.

Ifølge Verdens matvareorganisasjon FAO bør økt matproduksjon komme innen oppdrett. Det krever mindre energi, gir lavere CO₂-utslipp og er sunnere for en stadig feitere befolkning.

Manetinvasjon

Oppblomstring av maneter koster

FAKTA: PERIPHYLLA

Periphylla periphylla og har overtatt økosystemet i Lurefjorden i Hordaland og Beistadfjorden i Trøndelag, der den fins tettere enn noe annet sted i verden.

Maneten har svakere gift enn brennmaneter, er rødbrun i fargen, og kan bli mer enn 30 år gammel og vei opptil fem kilo.

Den konkurrerer med torsk, hyse, sei og hvitling om å fange reker, krill og plankton.

samfunnet dyrt. Når giftige maneter inntar populære turiststeder skygger gjestene unna.

Samtidig trekker sørligere arter nordover når havtemperaturen øker, akkurat som fisken gjør.

Manetene er også storspisere av småfisk, krepsdyr, andre maneter og fiskelarver.

gunn.hedberg@fbfi.no
Telefon: 69 37 75 54

FAKTA: FIRE HOVEDGRUPPER AV MANETER

Maneter deles ifølge Wikipedia inn i fire hovedgrupper. Den siste gruppa, ribbemaneter, er ikke egentlige maneter. De skiller seg fra vanlige maneter med flimmerhår som de svømmer med.

Kubemaneter er nesledyr, akkurat som brennmaneter. De fins mest i tropene, og er ofte ekstremt giftige.

Småmaneter er også en klasse nesledyr, men de lever mest som polypper. Blå maneter, brennmaneter og arten periphylla periphylla kalles stormaneter, og er de tre typene brennmaneter som fins i Norge.

Glassmanetene med de karakteristiske halvmånene på toppen tilhører også gruppa stormaneter. De kommer med badetemperatur og fins over hele verden.

age...

Inge fast overvåkning

MÅLINGER: Havforskningsinstituttet har ingen fast overvåking eller måling på maneter frå år til år.

– Vi har fått svært mange forespørsler fra ytre Oslofjord og Sørlandet, som tyder det på at det er kolossale mengder brennmaneter i år. Etter det vi vet er situasjonen den same i Vest-Sverige, sier Jan Helge Fosså ved Havforskningsinstituttet til Fiskeridirektoratets hjemmeside. – Typisk ligg manetene i kyststrømmen og nå ser det ut til at de følger strømmen nordover. Hvor langt de vil spre seg vet vi ikke ennå, legger Fosså til.

BLÅMANET

Årets manet-invasjon kan skyldes kald vinter

Som de fleste husker var årets vinter ekstremt kald i sør. Det kan være årsaken til at rekefisket er mer plaget med maneter av alle slag i år enn de vanligvis er.

– En kald vinter gir gode forhold for manetene. Når temperaturen stiger er det særlig glassmanetene som øker i antall og blir et problem for rekefisket, sier Anders Jelmert.

Maneten gyter om høsten. Larvene slår

seg til på bunnen og vokser opp til polypper som lever fastsittende på bunnen og etter hvert kniper av nye miniatyrmaneter. En eneste larve kan bli opphav til 50 slike små maneter.

Rekeyngel kan være mat for manetene, men også omvendt. Jelmert tviler på at manetene er årsak til lite småreker, fordi rekene gyter når det er lite maneter i sjøen. Hyse spiser litt maneter, men ellers er det

mest subtropiske arter som månefisk og blekksprut som virkelig tar innpå. Når manetene begynner å skranke ut på ettersommeren slipper fiendene lettere til.

– Bakterier spiser slike maneter, det samme gjør krabber, sier Jelmert. Uansett, når trålene går tette med maneter er det stort bare én ting å gjøre: la fangsten gå. Å plukke reker ut av hauger med giftige slimtråder er lite fristende.